



مهرماه ۱۳۹۹

خلاصه کتاب :

«کرونا و جامعه ایران»

سویه‌های فرهنگی و اجتماعی (مجموعه مقالات)

به کوشش:

محمد سلگی، داریوش مطلبی، اسماعیل غلامی‌پور

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

معاونت توسعه فناوری و مطالعات سینمایی

دفتر مطالعات و دانش سینمایی

## شناسنامه

---

عنوان : خلاصه کتاب کرونا و جامعه ایران

زیرنظر: جعفر انصاری فر

تهیه و تدوین : شهلا شفیعی

تاریخ انتشار: مهر ماه ۹۹

نشانی: تهران ، میدان بهارستان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان امور سینمایی، معاونت توسعه

فناوری و مطالعات سینمایی

تلفکس: ۳۸۵۱۳۳۲۷

## خلاصه کتاب کرونا و جامعه ایران

### سویه‌های فرهنگی و اجتماعی (مجموعه مقالات)

#### مقدمه:

ویروس کرونا و پاندمی آن در جهان، رویدادی است خطرناک که باعث بوجود آمدن وضعیتی شده که برای مقابله با آن اقدامات اساسی، جدی و نوین را می‌طلبد. کرونا در طی ماه‌های گذشته خیلی از اصول و سبک‌های زندگی پیش از خود را بر هم زد؛ اما با وجود تمامی آسیب‌ها و تهدیدهایی که با خود همراه کرده است در دل خود «فرصت» نیز دارد. کرونا در عین حال فرصتی برای رشد و یا افول زمانی برای آزمایش تاب‌آوری سیستم‌ها، جوامع و دولت‌هاست. ویروسی که در اولین گمانه‌زنی‌ها وجودش برای چندین ماه در نظر گرفته می‌شد هم اکنون به عاملی ماندگار در آمده و زمانی برای پایان آن نمی‌توان متصور شد. کرونا طی ماه‌های گذشته تمام حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جهان و ایران را متاثر کرده است. با توجه به گستردگی "تغییرات" متاثر از بحران کرونا که البته تاکنون "متحول کننده" نبوده است، این بحران در این مجموعه مقالات، از دریچه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی نگریسته شده است. به نظر می‌رسد اوضاع تاریخی بی‌نظیری برای شکل‌گیری یک مسئله اجتماعی ایجاد شده است؛ اوضاعی که می‌تواند اولین تجربه جامعه ایران در مواجهه متناسب با مسئله اجتماعی باشد و طی آن نظر نخبگان علمی سیاست‌مداران و مردم نسبت به واقعیت اجتماعی به یکدیگر نزدیک گردد و راهبردی اساسی برای مواجهه با این معضل بزرگ اتخاذ شود. کتاب کرونا و جامعه ایران می‌تواند دیدگاه‌هایمان در مورد تاثیرها و راه حل‌ها را به هم نزدیک کند.

کتاب کرونا و جامعه ایران سعی دارد کرونا و عوارض ناشی از آن را در عرصه فرهنگی و اجتماعی مورد بررسی و تحقیق قرار دهد، کتاب فوق توسط پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات در خرداد ماه ۱۳۹۹، در ۴۵۳ صفحه و حاوی ۳۶ مقاله از اندیشمندان حوزه فرهنگ، هنر و مسائل اجتماعی تهیه شده است.

کتاب به شش بخش تقسیم شده است: ۱- کرونا و امر اجتماعی ۲- فرهنگ، هنر و رسانه در دوره کرونا ۳- کرونا و سیاست گذاری ۴- دینداری و ارزش‌های اجتماعی ۵- نظام آموزش در دوره کرونا ۶- سویه‌های روان شناختی کرونا

دفتر مطالعات و دانش سینمایی با توجه به اهمیت این موضوع خلاصه آن را تهیه کرده و امیدواریم مفید واقع گردد. بی تردید توفیق در این مقطع زمانی و در مواجهه همه جانبه با شیوع کرونا می‌تواند افق‌های روشنی را برای آینده مواجهه و مداخله در سایر مشکلات اجتماعی و تبدیل آنها به مسئله اجتماعی فراهم سازد.

## \*خلاصه بخش اول

### کرونا و امر اجتماعی

- کرونا، فرصتی برای ساخت مسئله‌ی اجتماعی: سعید معید فر

در زندگی روزمره، ما به امور مختلفی که در یک جامعه یا زندگی مرسوم در محل زندگی، کار و تفریحمان رخ می‌دهد، خواه تاثیر منفی، خواه مثبت داشته باشد، گاهی مسئله اجتماعی اطلاق می‌کنیم. بسیاری اوقات کاری به ابعاد و تاثیر گسترده آن امور در جامعه نداریم و اموری را که من در آن زندگی می‌کنم یا حشر و نشر دارم تحت تاثیر قرار می‌دهد، «مسئله اجتماعی» می‌نامیم. با توجه به تفاوت مشکلات بین اشخاص، بر سر آنچه مسئله اجتماعی نامیده می‌شود، اختلاف نظر جدی وجود دارد. اولویت‌های هر گروه، صنف یا قشر یا طبقه اجتماعی در تعیین مسائل اجتماعی با یکدیگر متفاوت و گاهی متضاد است. این امر در میان اندیشمندان، سیاستمداران و جامعه‌شناسان نیز مرسوم است. با این وصف، تقریباً در مورد هیچ مشکلی اتفاق نظر وجود ندارد. بنابراین آیا در چنین کشوری علی‌رغم وجود مشکلات متعدد و فراوان چیزی به عنوان مسئله اجتماعی نداریم؟ با این اوصاف چند تعریف از مسئله اجتماعی مرور شده است:

«سی‌رایت»، مسئله اجتماعی را مشکلی می‌داند که بسیار شایع باشد و جمعیت کثیری از افراد یک جامعه با آن مواجه باشند. اگر در جامعه‌ای جمعیت بیشتری داشته باشد، تعداد بیکاری بیشتر است، پس ما با مسئله اجتماعی مواجه هستیم. (میلز، سی‌رایت، ۱۳۶۰، ۲۴)

از مهمترین تعاریف کارکردگرایانه مسئله اجتماعی تعریف "نیزبت" است. وی می‌گوید: مسئله اجتماعی شیوه‌ای از رفتار است که از سوی بخش زیادی از افراد یک جامعه، ناقص یک یا چند هنجار پذیرفته شده و عام جامعه، شناخته شود.

مسئله اجتماعی یا به تعبیری بحران اجتماعی دو وجه دارد: وجه ذهنی و وجه عینی؛ وجه عینی آن، یک شیوه رفتاری است که از سوی عده‌ای از افراد یک جامعه انجام می‌شود و از این نظر عینیت دارد. اما از وجه ذهنی وقوع یک امر نابهنجار هر چند ناگوار باشد، زمانی به عنوان یک مسئله یا بحران اجتماعی شناخته می‌شود که در آگاهی و ذهنیت بخش وسیعی از افراد یک جامعه به عنوان یک معضل و ضد هنجار شناخته شود (مرتن و نیزبت، ۱: ۱۹۷۱ و ۲). در دیدگاه سازه‌گرایی اجتماعی به چیزی مسئله اجتماعی گفته می‌شود که چهار ویژگی داشته باشد: مشکل‌زا باشد، شایع باشد، تغییر پذیر باشد و عزم برای تغییر آن وجود داشته باشد. از این نظر اگر چیزی مشکل‌زا باشد، تغییر پذیر هم باشد، اما عزمی برای تغییر آن در جامعه وجود نداشته باشد، طرح آن به عنوان یک مسئله اجتماعی دردی را دوا نمی‌کند و بهتر است به عنوان مسئله معرفی نشود (لوزویک، ۱۳۹۳: ۲۵).

با توجه به تعاریف گفته شده، نگرش نسبت به تعریف مسئله اجتماعی به سه دسته تقسیم می‌شود.

دسته اول: صرف وجود مشکل شایع در یک جامعه حاکی از وجود مسئله اجتماعی است.

دسته دوم: شایع بودن مشکلی شرط عینی مسئله اجتماعی است و بدون تحقق شرط ذهنی، یعنی مسئله دانستن آن مشکل از سوی مردم، مسئله اجتماعی شکل نمی‌گیرد. کما اینکه در گذشته، همیشه فقر، ظلم و ستم، امر شایعی در اجتماعات بشری بود اما به عنوان مسئله اجتماعی شناخته نمی‌شد.

دسته سوم، نه تنها تحقق شرایط عینی و ذهنی برای مسئله اجتماعی الزامی است، بلکه عزم جامعه برای اقدام و کنترل امر مشکل‌زا و شایع نیز در معرفی مشکلی به عنوان مسئله اجتماعی الزامی است، بلکه عزم جامعه برای اقدام و کنترل امر مشکل‌زا و شایع نیز در معرفی مشکلی به عنوان مسئله اجتماعی اجتناب‌ناپذیر است.

**-امتناع مسئله‌ی اجتماعی در ایران؛** موارد متعددی که در کشور و جامعه ما وجود دارد که برخی از آنها در رده مسائل اجتماعی قرار گیرند. بی شک برخی مشکلات کشور مانند تورم یا اعتیاد آن قدر فراوانی دارند که با تعریف میلز، استحقاق نامیدن مسئله اجتماعی را داشته باشند. اما با توجه به آمارهای متناقض و کتمان آمارها این مشکلات به حد آسیب‌های اجتماعی فرو کاسته می‌شود. در کشوری مانند ایران که شفافیت آماری موجود نیست، بدون مداخله ذهن اندیشمندان و پذیرش آن از سوی مراجع سیاست‌گذار و برنامه‌ریز راجع به بدیهی‌ترین مشکلات کشور نیز نمی‌توان مسئله اجتماعی را تعریف کرد.

اما از زمان شیوع کرونا در کشور اتفاقاتی در حال وقوع است که به نظر می‌رسد به تدریج، لوازم تحقق مسئله اجتماعی در جامعه ایران فراهم می‌شود و زمینه را برای شیوع پدیده و اشتراک ذهنی میان سه قطب اندیشمندان، سیاستمداران و مردم در مواجهه با این پدیده فراهم می‌سازد. ویروس کرونا یک پدیده همه‌گیر تبدیل شده و راه‌گزینی نیست و مانند دیگر موارد (سیل، زلزله و...) مشکل یک منطقه از کشور نیست بلکه پدیده‌ای فراگیر است که همگان را از هر قشر و طبقه‌ای در معرض خطر جانی و مالی قرار داده است. با این وصف، هم‌عینیت پدیده و هم‌ذهنیت آن در کشور موجبات تبدیل آن به مسئله اجتماعی را فراهم کرده است و به یقین با ورود به مراحل بحرانی‌تر این پدیده بر اساس نظر کارشناسان چنین امری تقویت می‌شود. در عین حال به تدریج این پدیده از بخش صرفاً سلامت و امنیت جانی به بخش‌های دیگر نیز سرایت کرده و می‌کند از جمله بخش‌های متأثر از این پدیده، اقتصاد کشور، افزایش شدید بیکاری، تورم، فقر و گرسنگی خشونت‌های خانگی ناشی از این موارد و فشار بیش از توان خانواده و وضعیت بحرانی دیده می‌شود و در عرصه‌های دیگر جامعه نیز می‌توان آثار این پدیده را پیش‌بینی کرد. ما با پدیده‌ای رو به رو هستیم که می‌تواند غسل‌های موجود در جامعه را فعال‌تر کند و آنها را در یک زمان به جنبش در آورد. با این اوصاف اگر لوازم تبدیل شدن این پدیده به یک مسئله اجتماعی پیش از خروج اوضاع از کنترل محقق شود و فرصتی فراهم آورد تا سه رکن اصلی کشور و جامعه به اشتراک ذهنی در پذیرش آن به عنوان مسئله اجتماعی و ضرورت مشارکت همگانی برای مواجهه با آن برسند و با یکدیگر در مواجهه با این پدیده همکاری کنند، این امر می‌تواند فرصت مناسبی فراهم آورد تا هم در کاهش آثار و نتایج این پدیده موثر افتد و هم زمینه همکاری و مداخله اساسی برای حل سایر مشکلات تلنبار شده جامعه را فراهم آورد.

**-گام‌های تبدیل کرونا به یک مسئله اجتماعی،** اولین گام برای تبدیل بحران کرونا به مسئله اجتماعی بیان واقعیت‌های موجود درباره آن و شناخت اهمیت آن است. با توجه به تناقض‌های فراوان در سخنان مسئولان

در شیوع، مرگ و میر ناشی از آن و تاثیرات بر زندگی مردم و در مقابل آن اندیشه نخبگان، فضای مجازی و افواه نظرات متفاوت هست که مانع تحقق واقعیت می‌شود و اعتماد متقابل را خدشه دار می‌کند. در بیان راه حل‌های مواجهه با این پدیده اشتراک ذهنی میان سه رکن دیده نمی‌شود باید اختلافات ذهنی طب سنتی، تمسخر و موضع گیری‌ها را کنار گذاشت و تمرکز و اشتراک ذهنی ارکان جامعه و دولت در رویاویی با این پدیده صورت پذیرد. گام بعدی پذیرش این است که کرونا یک پدیده حل شدنی است. امروز متاسفانه در هر سه رکن جامعه و کشور اندیشه‌ها و آدرس‌های غلطی وجود دارد که مانع اشتراک آنها در به کار انداختن اراده‌های جمعی و همگانی برای کنترل و حل مسئله است. کفایت احساس مسئولیت اجتماعی در تمام افراد این کشور ایجاد شود و همگان در این سرنوشت مشترک سهیم شوند. که حاکمیت نیاز است به پر کردن این شکاف میان نخبگان سیاسی و اجتماعی از یک سو، نخبگان و مردم از سوی دیگر توجه جدی داشته باشد.

### **نتیجه گیری و پیشنهادهای سیاستی:**

کشور ما در وضعیتی با ویروس کرونا روبرو شده که در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و آمد و رفت دولت‌های قبل و بعد از انقلاب و علیرغم بهبود وضعیت رفاهی در کشور نابرابری‌ها، شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی بزرگ و آسیب‌های اجتماعی فراوانی نیز ایجاد شده و بر اساس مطالعات و پیمایش‌های ملی متعدد میزان رضایت از زندگی در کشور رو به افول گذاشته است، سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی نیز در پایین‌ترین سطح خود قرار دارد. در عین حال یک فرصت برای خروج از بحران‌های پیوسته در جامعه ایجاد شده است. برای این منظور لازم است چهار گام اساسی برداشته شود: گام اول بیان واقعیت‌های موجود برای مردم، نخبگان و خطرات جدی که کشور و جامعه را در اثر اشاعه کرونا در جهت ایجاد اعتماد اجتماعی فراگیر تهدید می‌کند. گام دوم: ایجاد ذهنیت مشترک بین سیاست‌مداران، نخبگان و مردم و پرهیز از هر نوع انتساب به توطئه گروه یا کشور خارجی است و همچنین پرهیز از از ذهنیت مبتنی بر تفاسیر دینی و ضد دینی یا ذهنیت گروهی که موجب تفرقه می‌شود.

گام سوم: تلقی علمی و عقلی در مواجهه با کرونا و پرهیز از هر نوع نگاه تقدیرگرایانه و جبری مسلکی از آن. گام چهارم: عزم عمومی برای شروع مبارزه مشترک و همه جانبه و تمامی پتانسیل‌ها و سرمایه‌های اقتصادی و اجتماعی کشور با ایجاد احساس مسئولیت اجتماعی همگان در برابر هدف واحد یعنی سرکوب ویروس کرونا لازم است به کار گرفته شود تا گام آخر برای تبدیل شدن مشکل به مسئله اجتماعی محقق شود.

### **\*مردم نگاری کرونای ایرانی : نعمت الله فاضلی**

از دیدگاه مردم نگاری، نگرانی از سرنوشت انسان و ایران بخشی از تجربیات و موقعیت بحرانی نگارنده است. شگفت آور است که بسیاری با خوشبینی این بحران را مانند بسیاری از بحرانهایی که به زودی پایان می‌یابند می‌بینند. خوشبینی و سهل پنداری بحرانها اگر چه ظاهری خوشایند دارد، نتیجه آن بسیار تلخ است. بیماری‌های واگیردار جان میلیون‌ها نفر را در جهان گرفته و همچنان می‌گیرد. یکی از دلایل آن، اینست که ما بحران را جدی نگرفته‌ایم و مانند دیگر بحرانها (سیل، زلزله، طوفان، هجوم ملخ‌ها، بحران‌های زیست محیطی، فقر گسترده، نابرابریها و فرسایش سرمایه اجتماعی) میل به فراموش کردن آنها داریم. تا این لحظه هزاران قربانی

کووید ۱۹ رنج بیماری را تحمل کرده‌اند؛ اما همان میل به فراموشی ما، با اندکی فروکش کردن بحران کرونا، بعد از آن دیگر، اندیشه تغییر ساختارها، سیستم‌ها، سیاست‌ها و رفتارهایی که جهان را ویروسی کرده و می‌کند، از ذهن‌مان پاک می‌کنیم.

### **\*پیش پزشکی شدن جامعه در دوره پسا کرونا : ابراهیم حاجیانی**

در اوضاع پسا کرونا، احتمالاً با مطالبات جدیدی در حوزه پزشکی، بهداشتی مواجه خواهیم شد که به ویژه تحت تاثیر دو مسئله قرار دارند:

نخست نیروی قوی فردگرایی و اهمیت منزلت و موقعیت و سلامت افراد و دوم، افزایش سطح آگاهی‌ها و مطالبات بهداشتی به خصوص درخواست‌ها و مطالبات خانواده‌ها با هدف حفظ سلامت و بهداشت دقیق و کامل فردی و محیطی آنها، با توجه به مباحث مطرح شده در این نوشتار، مفهوم "پیش پزشکی شدن" با مفهوم پزشکی شدن متفاوت است. پیش پزشکی شدن اشاره به سبک جدیدی از زندگی مردم ایران و البته سایر جوامع ( تحت تاثیر کرونا ) دارد که بیشتر از پزشکی شدن به " بهداشتی بودن " اهمیت قائل می‌شوند؛ پیش پزشکی شدن حداقل در دو سطح قابل مشاهده و بررسی خواهد بود: نخست در سطح فردی؛ دوم در سطح نهادی.

### **\*"دور از هم و در کنار هم" تصویری از شبکه‌ای شدن ارتباطات کرونایی: هادی خانیکی**

در وضعیتی که جهان و جامعه ما با آن روبه رو شده، پدیده ارتباطات کرونایی را مهم و معنی‌دار و در عین حال سرشار از ناشناختگی‌ها کرده است. مسئله تنهایی و میل به ارتباط، دور از هم و در کنار هم، فرصت‌ها و تهدیدهای تغییر، اخبار جعلی و اینفودمی (اپیدمی شایعات) در مبحث مورد نظر، بررسی شده است. واقعیت این است که جامعه پیشا کرونایی ما مراحل سختی را با گسست‌های ارتباطی و اختلال‌های گفت و گویی پشت سر نهاده است. نهادهای علمی؛ تخصصی و سازمانهای مردم نهاد می‌توانند با رویکرد حل مسئله به مسائل خرد و کلان جامعه بپردازند و الگوهایی برای فهم بهتر و حل آسان‌تر و ارزان‌تر مسائل عرضه کنند. هدف اصلی در این کار برآوردن سه نیاز حیاتی برای ترمیم شکاف‌ها، تداوم انسجام اجتماعی، حل مسئله‌های روزآمد و کم کردن از بار جامعه و سیاست است. برآوردن سه نیاز همگی (داوری و ارزیابی، ارائه بسته‌های سیاستی، مهارت افزایی و توزیع دانش ) به رفع یا تخفیف بحران مرجعیت علمی و رسمی کمک می‌کند.

### **\*نگاهی جامعه شناختی به کرونایی شدن جامعه: عباس کاظمی**

در این مبحث قدرت پیوندهای اجتماعی، ارتباط بیشتر در عصر اتصال، جامعه پسا کرونا بررسی شده و در نهایت مطرح می‌شود که در صورتی که ارتباط فیزیکی و نه صرفاً ارتباط اجتماعی به زندگی ما باز نگردد؛ نه تنها همبستگی بیشتری را در جامعه شاهد نخواهیم بود، بلکه این امر می‌تواند به انزوای اجتماعی بیشتر منجر شود. آنچه روشن است، تغییر شکل روابط و در نتیجه، بازآفرینی جهان انسانی جدید خواهد بود و برای بر شمردن پیامدهای جزئی‌تر، به زمان بیشتری نیاز است.

### **\*منطق یونیورسال فاجعه؛ چرا باید کرونا را قدر بدانیم؟ : محمد رضا کلاهی**

ویروس لاعلاج که یونیورسال‌ترین (همگانی، فراگیرترین) وضعیت هستی است، فقط یک فاجعه فراگیر می‌توانست یکسانی سرنوشت ما را نشان دهد؛ از جنبه‌های منطق جهان‌شمول حادثه، عقلانیت و جسمانیت، کرونا نشان داد مرز و جغرافیای خاصی ندارد و بشریت ساکن یک سیاره هست و هیچ وضعیتی نتیجه صرف انتخاب‌های فردی یا گروهی ما نیست. امید می‌رود که رفته رفته دنیا را جور دیگری ببینیم و بفهمیم که معضلاتمان مشترک هست.

### **\*جنبش‌های اجتماعی در عصر پسا کرونا: سعیده امینی**

در عصر پسا کرونا نسل جدیدی از جنبش‌ها ظهور خواهند کرد و جهان پسا کرونا آشفته بازاری مشابه جهان پیشا کرونا و بلکه پریشان‌تر است. ظهور طیف جدیدی از کنشگران به اقتضای بحران‌های دوران پسا کرونا از فعالان درون بیمارستان‌ها هستند، برداشته شدن مرز بین نسل‌ها در دسترسی به فضای مجازی، ظهور گفتمان و نظام‌های معنایی، ظهور بحران‌های اقتصادی دامن‌گیر در سراسر جهان، ظهور جنبش‌های اجتماعی با ماهیت تلفیقی از کلاسیک، نوین و شبکه‌ای ترکیب جدیدی به نام جنبش‌های پسا کرونایی را خلق می‌کنند.

### **خلاصه بخش دوم**

### **فرهنگ، هنر و رسانه در دوره‌ی کرونا**

#### **\*تاثیر ویروس کرونا بر حیات فرهنگی؛ با تاکید بر صنعت نشر : داریوش مطلبی**

با توجه به ادعای مک لوهان در شکل‌گیری دهکده جهانی، همه‌گیری کرونا تاثیر بسیاری داشته است. همه‌گیری کرونا نشان داد تفاوتی بین طبقات فرهنگی و اقتصادی، فقی، غنی، بیسواد و با سواد وجود ندارد و همه ممکن است مبتلا شوند. حتی مرزهای جغرافیایی، ایدئولوژیکی و سیاسی هم در گسترش آن تاثیری ندارد. یکی از حوزه‌هایی که با ورود کرونا، دچار تغییر و تحول اساسی شد فرهنگ بود که در بر گیرنده بسیاری از مراسم، مناسک، سنت‌های باستانی و... بود از جمله تعطیلی مراکز فرهنگی هنری و... که به گفته بهداشت جهانی ممکن است این تاثیرات تا ۵ سال دیگر هم به قوت خود باقی بماند. همه‌گیری کرونا بخش اعظمی از صنعت نشر کتاب ایران را به زانو درآورده است. نگارنده معتقد است ویروس کرونا تنها واقعیت‌ها را عریان‌تر کرده است و گرنه دیر یا زود بحران در صنعت نشر هویدا می‌شد. مشکلات نشر و کلاف سردرگم صنعت نشر عیان شده است. سالهاست که صنعت نشر دنیا در کنار نشر چاپی، نشر الکترونیکی، نشر ترکیبی، نشر وبی (web) و نشر همراه را تجربه می‌کند. نگارنده معتقد است کرونا برای صنعت نشر ایران یک فرصت است تا تهدید و امید می‌رود بسیاری از غیر حرفه‌ای‌ها از این صحنه خارج شوند.

#### **\*بی‌تابی نظام فرهنگ در برابر کرونا : خسرو طالب زاده**

بر اساس شاخص‌های عقلانیت، روابط متقابل، مشروعیت و مقایسه سه وضعیت دولت همه چیز دان، فروتن و هوشمند فرهنگی و برای اقتصاد فرهنگ در وضعیت خاص بحران کرونایی، نمی‌توان دارویی فوری برای اکنون پیشنهاد و تجویز کرد یا هنوز این دارو شناخته نیست. جز اینکه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اقتصاد فرهنگ



را مدیریت کند که از بین نرود و یا حالش بدتر نشود. اما داروی ضد کرونایی و بحران‌های مشابه آن، خروج از سه وضعیت کنونی عقلانیت دولتی، روابط متقابل شکسته و مشروعیت تنگ است و برای درمان بلند مدت و روزهای مبدا و غیر مترقبه آینده از هم اکنون چاره‌ای اندیشید.

### **\*بحران کرونا و ایفای مسئولیت اجتماعی هنرمندان : سیده راضیه یاسینی**

هنر زبانی مشترک است که هنرمندان با آن سخن می‌گویند در پی این بحران هنرمندان به عنوان چهره‌های شناخته شده فعالیت‌هایی داشتند از خلق آثار هنری تا کنشگری اجتماعی، پویش‌های هنری مختلف در سراسر جهان نقش هنرمندان را در این بحران بی‌سابقه نشان داد. آنچه بسیار محتمل به نظر می‌رسد، این است که جهان جدیدی رقم خواهد خورد که همهٔ مناسبات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در آن دگرگون خواهد شد. نگارنده تلاش نموده است که میزان اهمیت بخشی به گروهی متمایز در جامعه هنری کشور (هنرمندان چهره) که غالباً به دلیل جایگاه اجتماعی تاثیرگذارشان بر افکار عمومی، به نحو ویژه‌ای مد نظر سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان کشور قرار دارند، را نشان دهد. مدیریت بحران مستلزم بهره‌مندی صحیح از منابع انسانی موثر و کارآمد در همهٔ ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. با در نظر آوری شأن حقیقی این هنرمندان، آنان را بزرگ بداریم تا نه فقط در بحرانها بلکه همواره برای رشد و توسعهٔ کشور و ارتقای فرهنگی آن، از این سرمایه‌های اجتماعی ارزشمند بهره ببریم.

### **\*تاثیر کرونا بر صنعت نشر کتاب : هامون شریفی میلانی**

ویروس کرونا، مسبب تغییراتی است که شاید تا همیشه در زندگی بشر پایدار باشد و البته لزوماً این تغییرات منفی نیست و می‌تواند سرآغازی برای بهبود روندها باشد. نگارنده از جنبه‌های مختلف مانند: عوامل تغییر و روندها، بررسی روندهای صنعت نشر، تحلیل تاثیر بر روند اقدامات دولت‌ها برای کمک به صنعت نشر و اقداماتی که در اروپا انجام شده و نهایت پیشنهادی سیاست‌گذاری را مورد بررسی قرار داده است. در نهایت هابر ماس در خصوص ویروس کرونا می‌گوید: آگاهی انسان را نسبت به نادانی خود افزود. هیچ‌گاه بشر به این روشنی ندیده بود که تصمیم‌گیری سیاسی در شک و تردید و ندانستن انجام می‌شود.

### **\*تولید و عرضه ی آثار هنری در دوران کرونا: فرزانه فرشید نیک**

رشد تولید و گردش اطلاعات از طریق فناوری‌های ارتباطی جدید و پیشرفت‌های موجود در عرصهٔ رسانه‌های مجازی از مدت‌ها پیش در عرصه آثار فرهنگی و هنری مهیا بود. پس از شیوع کرونا، نیاز به آن بیش از پیش احساس شد و سرعت وقوع و تجربهٔ آن افزایش یافته است. برخی از این تجارب در این جستار بررسی شده است. (بازدید مجازی از موزه‌های مشهور جهان، موسیقی و ارکسترهای مجازی، تجاری متفاوت برای سینما، تئاتر و تجربهٔ اجرای آنلاین) یکی از مهمترین این تغییرات، نحوه عرضهٔ محصولات فرهنگی و هنری است که دلیل تعطیلی مراکز هنری در اوضاع قرنطینه و طرح فاصله گذاری فیزیکی، امکان عرضه آن از طریق سنتی ناممکن شده است. پس از شیوع کرونا و تعطیلی مراکز فرهنگی، بسیاری از هنرمندان و مراکز هنری آثار خود را در فضای مجازی به طور رایگان منتشر کردند. موزه‌ها و گالری‌هایی که تا پیش از این بازدید از آثار خود با کیفیت بالا و شیوه‌هایی خلاقانه به صورت هم‌زمان و در ترکیب با موسیقی و نورپردازی در فضای مجازی نمودند. تمام

این تغییرات، تاثیراتی ماندگار بر شیوه‌های عرضه محصولات فرهنگی و هنری داشته است که آینده نوینی را برای هنر و فرهنگ رقم خواهد زد.

### **\*خیال موسیقی و بحران کرونا: نرگس آذری، نیما فردوسی**

نگرانی‌ها و آشفتگی‌های فرهنگی و اقتصادی پس از شیوع کرونا، نگرانی در باب اقتصاد موسیقی و تاثیرات فرهنگی ناشی از آن، تنها به دغدغه اصحاب هنر و اهالی فرهنگ محدود شده است. این دغدغه‌ها اکنون چنان از واقعیت‌های سخت اجتماعی و اقتصادی ما دور است که به سخن گفتن از امری خیالی در زمانه واقعیت‌های سخت و دردناک می‌ماند. واز منظر وضعیت موسیقی جهان در دوره بحران کرونا و آسیب‌شناسی وضعیت موسیقی کشور را بر اساس گزارش مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۵) ترسیم می‌کند. شوک اقتصادی به صنعت موسیقی جهان، جولان موسیقی در برهه حساس کرونایی، وضعیت تولید و مصرف موسیقی در وضعیت کرونا، وضعیت آموزش موسیقی در دوره کرونا، وضعیت عرضه موسیقی، آسیب‌شناسی وضعیت موجود، نمای وضعیت در اوضاع کرونایی، مسائل و پیامدها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بی شک تاثیر نابودی این بُعد مهم فرهنگ کشور، پیامدهایی فراتر از ابعاد اقتصاد آن دارد. از طرفی شاید تنها حسن کرونا این باشد که مسئولان متوجه شوند چقدر نبود موسیقی در کشور می‌تواند به جامعه ضربه بزند و این به همه تاثیراتی که آموختن موسیقی، نواختن و گوش دادن به موسیقی بر سبک زندگی جامعه دارد بسط داده می‌شود.

### **\*کرونا، پادشاه خبرها؟ سایه مرگ...: سجاد مرادی، مسعود اسدی نژاد جمالی**

#### **جستاری درباره خطر هژمونی خبر در دوران بحران**

هدف نگارنده اینست که نشان دهد در مواقع بحرانی، مکانیسم خبر-چه رسمی و سازمانی (مانند خبر تلویزیون، خبرگزاری، روزنامه‌ها و...) و چه غیر رسمی (عمدتاً توسط کاربران در شبکه‌های اجتماعی) چگونه عمل می‌کند، ملاک‌های آنها برای تبدیل یک رویداد به خبر قابل انتشار چیست و اینکه آیا این رسانه‌ها در مورد حوادث اثر گذار بر زندگی ما آگاهی ما " آگاهی بخش‌اند" یا نه.

مسائلی از جمله افسانه ارزش‌های خبری و بیگانگی خبر با جامعه، رسانه‌ها و جامعه خبر زده؛ خطرناکتر از کرونا بررسی شده است همچنین جدول تهیه شده بر اساس (مرکز نظر سنجی، جمعیت آماری، مقوله و درصد) کرونا را به دلیل تهدید سلامت جسمی انسانها، خوراک مناسبی را برای بنگاه‌های خبری و سازمان‌های رسانه‌ای فراهم کرده است. از سوی دیگر، با توجه گستردگی کووید ۱۹ در جهان و نوع پوشش رسانه‌ای آن و درگیری دولت‌ها در آن، به نظر می‌رسد کووید ۱۹ همچنان سوژه اصلی خبری بشر باقی بماند. به هر حال حتی اگر آمار مبتلایان به این ویروس سیر نزولی در پیش گیرد، رسانه‌ها این سوژه را رها نخواهند کرد و تیتربعدی را نیز یافته‌اند: «پس از بحران» پدیده‌ای که منجر می‌شد کرونا همچنان بر تخت پادشاهی اخبار جا خوش کند.

### **\*کرونا، فاصله گذاری اجتماعی و فرهنگ ویدیویی پلتفرمی: حسین حسینی**

ویروس کرونا مردم را در چارچوب خانه‌ها محصور و مقید کرد تا از جهان‌گشایی جان ستانانه‌اش در امان باشیم و نیاز به اتصال ما را بیش از پیش از درون خانه‌هایمان به سمت پلتفرم‌ها یا آنلاین تصویری هدایت کرد. کرونا در

اوج گیری شکلی از "فرهنگ ویدیویی پلتفرم - مبنا" نقشی اساسی ایفا کرد که شامل خانگی سازی مصرف ویدیو در صمیمانه ترین روال های زندگی خانوادگی است. در این مقاله تلاش شده تا با تمرکز بر سه محور یاد شده، ظهور یک جامعه جهانی بصری ویدیو محور، کاوش و کنکاش شود. موارد بررسی شده (تماشای ویدیو در خانه : از نتفلیکس تا فیلیمو، کرونا در رسانه های اجتماعی: پدیده "لایو" اینستاگرام، عید دیدنی خانوادگی در پیام رسانها... مصرف فرهنگی محتوای رسانه ای را در ایران وارد مرحله جدیدی کردند که فهم پیامدهای مختلف آن، نیازمند پژوهش های مفصل تر در آینده است.

### **\*عزاداری مجازی در دوران همه گیری کرونا: رضا تسلیمی طهرانی**

در دوران همه گیری کرونا، استفاده از رسانه های اجتماعی و نرم افزارهای مختلف به منظور عزاداری مجازی و گرمی داشت یاد و خاطره در گذشتگان گسترش یافته و بر تعداد عزاداران مجازی افزوده شده است. مراسم عزاداری به دلیل شیوع کرونا محدود شده و سوگواران به دلیل عدم حضور در میان اقوام و دوستان و عدم انجام کنش های آیینی با خلاء وجودی و آسیب های مختلف روانی و اجتماعی مواجه شده اند که این شیوه مجازی شاید بتواند به جبران گوشه ای از زخم های آن ها یاری رسانند. در اینجا است که احساسات جمعی به اشتراک گذاشته می شود.

### **بخش سوم: کرونا و سیاست گذاری**

### **\*کرونا، فضای مجازی و حکمرانی جدید : عبدالحسین کلانتری**

کرونا، فارغ از اینکه ناشی از دستکاری عامدانه بشری باشد یا نه، در جای خود قابل بررسی است. موضوعات خداحافظی با "عصر دیجیتال" و ورود به "عصر فضای مجازی"، پیامدهای عصر فضای مجازی، فضای مجازی و تحول مدل حکمرانی، در وضعیت کرونایی که کشور در فضای مجازی "استقرار" یافته و بر اساس شواهد و قرائن، گریزی از آن نیز نخواهد داشت، باید حکمرانی در عصر فضای مجازی و وضعیت کرونایی را در دستور کار قرار داد. در این موضوع باید میان نسبت های سه گانه فضای مجازی و حکمرانی تمایز قائل شد. نسبت هایی که تقریباً یک سیر تاریخی و تکاملی را نیز طی کرده و در امتداد یکدیگرند. روح کرونا زده فضای مجازی و تبعات حکم رانانه آن؛ پرو بلماتیک (یک نظام ارجاع درونی است در یک مورد خاص که در این چارچوب سلسله پرسش هایی به یک پاسخ منجر می شوند) سراسر بینی و آزادی، ویروس کرونا به گونه ای عمل می کند که معطوف به قدرت حاکمیت ها در اعمال حکمرانی خود است و آن را به چالش و پرسش می کشد. لذا کرونا که از یک سو با فضای مجازی گره خورده بود، از دگر سو با حکمرانی پیوند خورده است کرونا، فضای مجازی و مسئله حکمرانی؛ در این سه ضلعی مسائل زیادی رخ می نماید که یکی از مهمترین آنها، پرو بلماتیک حریم خصوصی و آزادی با سراسر بینی است و مسئله اینست: تا چه حد باید از ظرفیت های سراسر بینی فضای مجازی برای مقابله با کرونا استفاده نمود؟

### **\*آسیب شناسی نظام حکمرانی در مواجهه با کرونا: سجاد فتاحی**

در این مقاله یازده آسیب مورد شناسایی قرار گرفته شده است. این آسیب‌ها، عموماً آسیب‌هایی هستند که در لایه‌های نخست مجموعه علی موثر بر ضعف عملکردی سیستم حکمرانی ایران در مواجهه با ویروس کرونا قرار دارند و برای رسیدن به تبیینی دقیق‌تر از چرایی عملکرد سیستم حکمرانی ایران در مواجهه با بیماری کرونا، در مقایسه با برخی کشورهای دیگر از قبیل کره جنوبی، آلمان و کانادا، باید به لایه‌های زیرین مجموعه علی توجه نمود، لایه‌هایی که اگر چه چندان در معرض دید تحلیلگران قرار ندارند. از منظر این مقاله اگر ویروس کرونا سبب برجسته شدن برخی آسیب‌های موجود در نظام حکمرانی ایران و تکامل این سامانه شود، علی‌رغم تمامی تلخی‌ها و هزینه‌هایی که به ایران و ایرانیان در اوضاع کنونی تحمیل کرده است، تحلیل‌گران در آینده می‌توانند آن را به منزله ویروسی کوچک که تحولاتی بزرگ را در ایران دامن زده، مورد تحلیل و بررسی قرار دهند.

### **\*کرونا و دولت اجتماعی: اسماعیل غلامی پور**

در زمانه بحران، دموکراسی بودن یک سیستم اگر با رهبران ریا کار و غیر مسئول و دستگاه اجرایی نامنسجم همراه باشد، می‌تواند به اندازه دولت‌های اقتدارگرا فاجعه را گسترش دهد. رهبران بسیاری از دموکراسی‌ها در آغاز بحران، به شدت ریا کارانه و غیر مسئولانه رفتار کردند؛ بحران را انکار و فاجعه را گسترش دادند و جامعه و شهروندان را به خطر بیشتر فرو بردند بر این اساس می‌توان گفت که اگر چه دموکراتیک بودن یکی از ویژگی‌های اصلی دولت اجتماعی به عنوان بهترین سازمان اجتماعی - سیاسی برای مهار بحران‌هاست؛ شرط کافی نیست. اگر دولت اجتماعی باشد، مردم نیز اجتماعی رفتار خواهند کرد و این معادله بر عکس نیست. افراد در جامعه در خلأ رفتار نمی‌کنند و تابع سیستم‌ها و نهادهایی‌اند که جامعه را اداره می‌کند. دولتی که منافع اقتصادی یا مصلحت‌اندیشی‌های سیاسی و ایدئولوژی‌اش را بالاتر از مسئله سلامت عمومی قرار نمی‌دهد، فضای هنجاری جامعه را به تعهد و مسئولیت‌پذیری سوق می‌دهد و این مجوز اخلاقی و قانونی را خواهد داشت که در دوره بحران، در جهت منافع عمومی مقررات جدید وضع و متخلفان را جریمه کند.

### **\*سیاست‌گذاری اجتماعی در دوره کرونا: حبیب‌الله مسعودی فرید**

جامعه سازمانی پیچیده است که تنها با همکاری و همیاری کنشگران، در هر بحرانی پیروز می‌شود، به نظر می‌رسد کنشگران متعددی (مردم عادی، مسئولان، متخصصان، کنشگران مدنی) در این بحران حضور دارند و اگر در این بحران، این گروه‌ها به هم فهمی، درک و تایید و تفسیر مشترک و نقش‌گیری اجتماعی برسند؛ می‌توانند بر مشکلات فائق آیند و پیامدهای آن را مدیریت کنند. در این مبحث، همراه با تحلیل موقعیت و رصد دائمی تاثیرات و تغییرات، افزایش مدارا و تاب‌آوری اجتماعی، مدیریت صحنه زندگی روزمره، مدیریت عاطفه و نقش‌گیری که البته نقش سیاست‌گذاران برای رسیدن به اجماع یا هماهنگی، بسیار حائز اهمیت است.

### **\*کرونا و ضرورت گفتمان سیاست اجتماعی: سارا شاه‌علی**

نتایج عملکرد کشورهای مختلف در کنترل کرونا نشان دهنده موفقیت کشورهای است که سیاست‌گذاری اجتماعی قوی‌ای دارند. بازسازی و انطباق سیستمی ضرورت دوره کروناست. ویروس کرونا مانند آنفولانزا، بعید است از صحنه گیتی محو شود. بنابراین، شکست کرونا به منزله نابودی آن نیست، بلکه به منزله ارتقاء سیستم‌های انسانی برای انطباق و تاب‌آوری جوامع در برابر آن است. تضعیف سیستم‌های خدمات عمومی به

معنی تضعیف حیات انسانی و ایجاد شکاف‌های بزرگ در جوامع در سطوح مختلف است و پیامدهای خطرناکی دارد که ویروس کرونا یکی از آن پیامدهاست.

**\*ظرفیت‌های سرمایه اجتماعی در مدیریت بحران؛ بحثی پیرامون ویروس کووید ۱۹ در ایران : حمیده دباغی**  
با توجه به رویکردهای گوناگون علل و عوامل فجایع، می‌توان از جمله دلایل بروز بحران‌های طبیعی را افزایش جمعیت، صنعتی شدن، تغییر آب و هوا و توسعه دانست که در سراسر جهان، مردم دنیا را به سوی زندگی در نواحی پر خطر سوق داده و آنها را در معرض خطر قرار داده است. استفاده از پتانسیل مشارکت مردمی و گروه‌های مذهبی و جوان است که در راستای رفع نیازهای مناطق بحران زده وارد عرصه شدند و به جمع‌آوری کمک‌های مردمی پرداختند. دولت باید در راستای افزایش سرمایه اجتماعی، پیوندی با ممانعت از بروز هرگونه ناامیدی، دل‌زدگی و بی‌تفاوتی اجتماعی در میان مردم تلاش و اهتمام ویژه‌ای را اتخاذ نماید.

### **\*بخش چهارم : دینداری و ارزش‌های اجتماعی**

#### **بحران کرونا و آینده دینداری : مهدی رفیعی بهابادی**

یکی از ادعاهایی که طی این مدت مطرح شده، تاثیر بحران کرونا بر چهره دین و دگرگونی آن است. کرونا بیش از آنکه دین را به چالش بکشد، باعث به چالش کشیدن علم و تسلط انسان بر طبیعت شده است. نتایج یافته‌های نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد در دهه اخیر برخی تغییرات در حوزه دینداری، مانند افول دینداری فقه مدارانه و کاهش میزان ابعادی مانند رعایت شریعت و ترک محرّمات در نسل‌های جوانتر جامعه در حال رخ دادن است و این تغییرات ربطی به کرونا ندارد.

### **\*بخش پنجم: نظام آموزش در دوره کرونا**

#### **\*علم و آموزش نولیبرال در جهان پسا کرونا: رضا ماحوزی**

به ادعان نظریه پردازان علم و آموزش از منظر جامعه شناسی علم، عمدتاً در خدمت نولیبرالیسم اقتصادی است. اما آیا در نتیجه ناکارآمدی‌های بهداشتی و مدیریتی و اخلاقی و انسانی اخیر، انقلابی علمی در راه است. جهان کنونی چنان در شوک است که هنوز نتوانسته به درستی دریابد چه اتفاقی افتاده است و علم و فناوری و آموزش باید کدامین موضع را اختیار کند. شاید قدرت اقتصاد بازار آزاد که شکل دهنده پارادایم علمی غالب فعلی است باز شود، شاید هم نولیبرالیسم اقتصادی و علمی بتواند زخم‌های خود را التیام بخشد. در هر صورت، چشم امید همه ما تنها به ظرفیت‌های درونی و رهایی بخش موجود در نظام علم و فناوری است.

### **\*آموزش مجازی در دوره کرونا: امیر نامی**

در این مقاله موارد مشکلات فنی و انسانی آموزش مجازی، مشکلات یادگیری و روش‌های تدریس، فرصت‌ها و دستاوردها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. با توجه به عصر ارتباطات و فناوری اطلاعات، نیاز به کلاس‌های آموزشی بر خط ضروری است؛ کلاس‌هایی با داشتن زیر ساخت‌های لازم و اپلیکیشن مناسب با محیط مطلوب و با امکانات ضروری که برطرف کننده نیازهای معلمان و روش‌های تدریس علمی بر اساس نظریات و پژوهش‌های روان‌شناسان یادگیری باشد؛ امری که سایر کشورهای جهان از سال‌ها قبل به آن توجه داشته و با بسترسازی مناسب نسبت به رفع نواقص و کمبودهای آن و طراحی اپلیکیشن‌های مناسب اقدام کرده‌اند. ساخت اپلیکیشن‌های ارتباط اجتماعی، ضروریات تدریس معلم و دانش‌آموزان را بر طرف نمی‌کند. اما پیش از ساخت این اپلیکیشن، افزایش پهنای باند اینترنت و پوشش سراسری سرعت اینترنت در کشور و ارائه یارانه اینترنت به خانواده‌های دانش‌آموزان کم درآمد جهت استفاده همه گیر در راستای تحقق عدالت آموزشی، الزامی است.

### **\*کرونا و ضرورت ارتقاء مسئولیت فردی و اجتماعی: زهره سعیدی**

بازنگری و بازاندیشی راجع به باورها، عقاید، نگرش‌ها، بینش‌ها و اعمال و رفتار خود و دیگری، به پیرایش آنها از خطا، جهالت، تعصب و جزمیت، از یک سو و ارتقای آنها به سمت عقلانیت و انسانیت، از سوی دیگر کمک می‌کند. با اینکه سوق دادن جامعه به این سمت، وظیفه‌ای همگانی است و نهادهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هر یک در ایجاد آن نقش دارند، اما نقش اصلی به عهده نظام آموزشی است که می‌تواند با سرمایه گذاری بر روی رشد و تکامل بعد اخلاقی، عقلانی و انسانی افراد جامعه، نسلی مسئولیت پذیر و قانون مدار را تربیت کند و جامعه را به سمت مطلوب هدایت کند.

### **\*بخش ششم: سویه‌های روان‌شناختی کرونا**

#### **\*کرونا و جراحی روانی؛ تحلیلی روان‌شناختی از عارضه کرونا در ایران: محمد رضا جلالی**

پژوهشگر جنبه روان‌شناختی کرونا را مورد بررسی قرار داده است. جراحی روانی در سطح تعامل‌های میان فردی و اجتماعی و میان گروهی پدید می‌آید. این جراحی، ناگهانی و در وضعیتی نابهنجار و پیش‌بینی نشده رقم می‌خورد. ویروس کرونا، آسیبی ساختاری و همه گیر و جهانی را در عالم سبب شد و وضعیت پر تعارض و پر شکافی را پدید آورد؛ تعارض و شکاف میان آنچه بر مبنای هنجارها بر گردن متصدیان امور است و بر مبنای آن از مردم و شهروندان که طرف دیگر توافق‌اند، رای و اختیار و امکانات دریافت می‌کنند و انتظاراتی که مردم و شهروندان در این توافق از متصدیان امور دارند. جراحی روانی از زمینه تقاطع و تعارض طرفین قرارداد پدید

می‌آید؛ از تقابل میان ناکامی این سطوح انتظاری مردم و آن سطوح ناکارآمدی دست اندرکاران در برآورده ساختن انتظارات هنجاری. این جراحت می‌تواند درون روانی و برون روانی باشد و در سطح برون روانی تا سطوح جهانی گسترش یابد. اعتراضاتی که از سوی ناقدان در خصوص نحوه پوشش خبری گسترش ویروس، نبود برنامه مشخص مقابله‌ای، صورت تحقق نبستن محدودیت‌ها و قرنطینه‌ها، بازگشایی‌های پرتاوان، کاستی‌های آزمایشی و تشخیصی و درمانی، فقدان هزینه‌گری‌های اقتصادی در چنین بحرانهایی و ... مطرح می‌شود، به این شکاف و پیدایی این جراحت اشاره دارند. وقتی مقابله‌ها اشکال فردی به خود می‌گیرد، از یک سو، بروز رخدادهای مرضی نظیر وسواس، ترس و اضطراب، افسردگی، نگرانی‌های کنترلی، از سوی دیگر، اهمال کاری بی‌توجهی و رفتارهای غیر محافظتی و غیر مراقبتی متصور است با خودداری از شتاب ناشی از شوک و نگرانی می‌توان شیوه‌های مهارکننده‌تری را اعمال نمود.

به امید از بین رفتن هر چه سریعتر ویروس ناشناخته در جهان.

سازمان امور سینمایی و سمعی بصری  
معاونت توسعه فناوری و مطالعات سینمایی

نشانی: تهران - میدان بهارستان - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ساختمان سازمان امور سینمایی و سمعی بصری

تلفن: ۳۸۵۱۳۳۲۷